

AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN KOKONAISUUDESTA

TUTKE2-työryhmä
TUTKE2-ohjausryhmä

Sisällys

JOHDANTO.....	3
1 Ammatillisten tutkintojen kehittämisen taustaa.....	3
2 Ammatillisen tutkintojärjestelmän tavoitteita ja kestoja koskevat kehittämislinjat	5
I AMMATILLISEN TUTKINNON MÄÄRITELMÄ JA TUTKINTOTYYPPIEN KRITERIT	7
1 Ammatillisen tutkinnon määritelmä.....	7
2 Tutkintotyyppien kriteerit	8
II AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN TUTKINTORAKENNE.....	11
1 Tutkinnoista päättäminen	11
1.1 Tutkintorakenteen valmisteluprosessi	11
1.2 Tutkintorakenneasetukset.....	12
2 Tutkintojen ja koulutusohjelmien/osaamisalojen nimet sekä tutkintonimikkeet	13
3 Tutkintojen jaottelu koulutus- ja opintoaloittain.....	16
III TUTKINTOTYYPPIEN JA TUTKINTOJEN LAAJUUS.....	18
IV AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN MUODOSTUMINEN.....	20
1 Tutkinnon muodostuminen osaamisaloista	20
2 Tutkinnon muodostumisen ”perusyksikkö”	21
3 Tutkintojen rakentuminen.....	21
4 Pakollisuus ja valinnaisuus tutkinnoissa	24
V AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN OPETUSSUUNNITELMAN/TUTKINNON PERUSTEET JA NIIDEN VALMISTELUPROSESSI	27
1 Perusteiden sisältö	27
2 Perusteiden valmisteluprosessi.....	28

JOHDANTO

1 Ammatillisten tutkintojen kehittämisen taustaa

Ammatillisten perustutkintojen kehittäminen ja vaiheittainen laajentaminen ulottuu ainakin keskiasteen koulutusuudistukseen, jonka keskeinen tavoite oli yhtenäistää ammatillisten koulutuksen hajautunutta rakennetta ja nykyaikaistaa sitä vastaamaan uudistuneen työelämän tarpeisiin. Hallituksen esityksessä keskiasteen koulutuksen kehittämisestä vuodelta 1978 todetaan silloisen ammatillisen koulutuksen erityisiksi ongelmiksi sen vastaamattomuus uudistuviin työmarkkinoihin, kykenemättömyys koko ikäluokan kouluttamiseen, hallinnollinen ja toiminnallinen hajautuneisuus, tutkintojen kapea-alaisuus sekä ammatillisen koulutuksen suorittaneiden hyvin rajalliset jatko-opintokelpoisuudet.

Työelämän – ja yhteiskunnan yleisemminkin – nähtiin muuttuneen siten, että se ei enää tarjoa työtehtäviä niille, joilla ei ole jotain ammatillisesti eriytyvää koulutusta. Työelämän analyysissa todettiin myös, että tuotannon nopeaan muutokseen, teknologian kehitykseen ja työtehtävien laaja-alaisuuteen ei enää ole mahdollista vastata kapeilla tutkinnoilla. Keskiasteen koulutuksen kehittämistä koskeneessa puitelaissa ammatillisen koulutuksen kehittämislinjoiksi säädettyinkin koulutuksen laadullinen uudistaminen vastaamaan ammattitaidon saavuttamisen ja ylläpitämisen vaatimuksia sekä vastaamaan muuttuneen työelämän laaja-alaisuuden vaatimuksia. Lisäksi säädettiin ammatillisen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksien parantamisesta siten, että myös ammatillisesta koulutuksesta olisi mahdollista edetä opistoasteelle ja sieltä korkeakouluhin.

Ammatillisen koulutuksen osalta puitelain vielä yleisistä tavoitteista siirryttiin toimintalainsäädäntöön vasta vajaat kymmenen vuotta myöhemmin. Vuoden 1987 voimaan astuneessa laissa ammatillisista oppilaitoksista koottiin aiemmin hajallaan ja eri hallinnonaloilla valmistellut ammatillista koulutusta koskeneet lait yhteen lakiin. Ensimmäistä kertaa lain tasolla säädettiin ammatillisen koulutuksen tavoitteista ja yhtenäisesti koulutuspuiteesta. Laissa todetaan, että ammatillisen koulutuksen tehtävänä on: ”[...] antaa yhteiskunnan ja työelämän sekä niiden kehittymisen edellyttämiä, ammattitaidon saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi sekä jatko-opintojen harjoittamiseksi tarpeellisia valmiuksia”. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi säädettiin myös ammatillisen koulutuksen vähimmäiskestosta, joka peruskoulupohjaisena oli vähintään kaksi lukuvuotta.

Muutama vuosi lain voimaantulon jälkeen alettiin valmistella ammattitutkintoja koskevaa lainsäädäntöä. Vuonna 1994 voimaan astunut laki loi Suomeen näyttötutkintojärjestelmän ja ammatillisen perustutkinnon rinnalle kaksi uutta tutkintotyyppiä: ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon. Lain perusteluissa korostuu erityisesti kaksi tarvetta: Yhtäältä ammatillisen koulutuksen järjestelmästä puuttui jo työkokemusta omaaville aikuisille tarkoitettu ammattitaidon osoittamisen nopea väylä ja toisaalta mahdollisuus osoittaa työelämässä esiintyvien tehtäväkokonaisuuksien hallinta. Ammattitutkintoja koskevassa laissa alettiin ensimmäistä kertaa säädellä osaamisen kokonaisuuksia, ei osaamista kehittävää koulutusta. Samalla opetussuunnitelmien perusteiden laadinnasta siirryttiin aikuisille tarkoitettujen tutkintojen osalta tutkintojen perusteiden laadintaan. Myös opintojen ajallinen mittaaminen tai sääntely tuli tarpeettomaksi, koska valmistavan koulutuksen pituus määrittyi yksinomaan tutkinnon suorittajan aikaisemman osaamisen suhteesta tutkinnon tai sen osan perusteisiin. Kyse oli ajattelutavan muutoksesta, jossa tutkintojärjestelmää kehitettäessä otettiin huomioon kunkin tutkintotyypin ensisijainen kohderyhmä.

Ammatillisen koulutuksen rakennetta ja sisältöjä uudistettiin 1990-luvulla perustuen koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 1991 -1996. Sen mukaan koulutuksen keskeiset kehittämistoimenpiteet kohdistettiin koulutusjärjestelmän toiminnan tehostamiseen, rakenteelliseen kehittämiseen, riittävien resurssien turvaamiseen ja koulutuksen suuntaamiseen niin, että työttömyys lievenee ja kansainvälistyminen edistyy.

Uudistamistyötä ohjasi valtioneuvoston 1994 tekemä päätös ammatillisen koulutuksen koulutuspituuksista sekä opetusministeriön päätökset nuorten ammatillisen koulutuksen rakenteesta ja nuorten ammatillisen koulutuksen kaikille opiskelijoille yhteisistä opetussisällöistä. Tutkintojen laajuudeksi määriteltiin 80 - 120 opintoviikkoa (2 - 3 vuotta). Opintoviikko määriteltiin vastaamaan opiskelijan 40 tunnin työtä. Kaikki toisen asteen ammatilliset tutkinnot nimettiin perustutkinnoiksi riippumatta niiden nimellislaajuudesta. Pääsääntöisesti kaksivuotisen perustutkinnon jälkeen mahdollistettiin hakeutuminen joko työelämään tai enintään vuoden mittaisiin syventäviin ammatillisiin opintoihin tai jatko-opintoihin valmistaviin opintoihin. Kaksivuotinen ammatillinen perustutkinto tuotti jatko-opintokelpoisuuden vastaavan alan opistotutkintoihin tai ammatilliselle korkea-asteelle. Kolmivuotinen perustutkinto tuotti yleisen jatko-opintokelpoisuuden vastaaviin jatko-opintoihin.

Näiden päätösten ja laissa määriteltyjen ammatillisen koulutuksen tehtävien lisäksi koulutuksen tavoitteita ja sisältöjä määrittivät toimintaympäristön muutosvaatimukset. Koulutuksen rakenteellisen ja sisällöllisen uudistamisen ohella tavoiteltiin oppimiskulttuurin ja toimintatapojen muutosta niin, että yhteistyö työelämän ja oppilaitosten välillä lisääntyisi. Tutkinnot rakentuivat ammatillisista perusopinnoista ja suuntautumisopinnoista, kaikille yhteisistä opinnoista ja vapaasti valittavista opinnoista. Tutkintojen ammatilliset opinnot rakennettiin pääosin työelämän toimintakokonaisuuksiin perustuvista opintokokonaisuuksista (moduuleista) pyrkimyksenä päästä pois oppiainejakoisesta opetussuunnitelmasta. Opintokokonaisuuksien tavoitteet määriteltiin jo tuolloin osaamisperusteisesti työelämässä vaadittavana osaamisena. Työelämälähtöisyyttä lisättiin sisällyttämällä ammatillisiin opintoihin vähintään neljä opintoviikkoa työharjoittelua.

Lakia ja asetusta ammatillisesta koulutuksesta uudistettiin 1998, ja ne tulivat voimaan vuoden 1999 alusta. Laissa määriteltiin tutkintojen laajuus ja sisältö. Uudistuksessa otettiin huomioon ammatillisen koulutuksen kehittämistarve, koulutuksen tason nostaminen maan elinkeino- ja muun työelämän pohjan turvaamiseksi ja koulutusrakenteen muutosvaikutus opistoasteen poistuksessa.

Vuosien 1999 -2001 aikana toteutetut perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteiden uudistaminen perustui valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 1995 - 2000. Sen mukaan tutkintojen tavoitepituudeksi asetettiin kolme vuotta (120 ov), tutkintoja laaja-alaisesti ja kaikkiin tutkintoihin liitettiin vähintään puolen vuoden (20 ov) työssäoppiminen. Kolmevuotisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneella määriteltiin yleinen jatko-opintokelpoisuus sekä ammattikorkeakouluun että yliopistoon. Kaikkien alojen perustutkintojen kolmivuotisuutta pidettiin tärkeänä sekä alojen että niiden tutkintoja suorittaneiden yksilöiden tasa-arvon kannalta. Samalla kolmivuotisuus antoi paremmat lähtökohdat vastata työelämän osaamisvaatimusten kasvuun.

Viimeisin perustutkintojen uudistus vuosina 2008 - 2010 vahvisti edelleen tutkintojen työelämälähtöisyyttä ja osaamisperusteisuutta. Valinnaisuutta ja joustavuutta lisättiin merkittävästi, ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen osuutta vahvistettiin. Tutkintoihin tuli mahdollisuus valita osia muista tutkinnoista (pt, at, eat, amk) ja koulutuksen järjestäjille tuli mahdollisuus tarjota paikallisia tutkinnon osia työelämän ja yksilöiden tarpeisiin vastaamiseksi. Peruskoulutuksessa koko tutkinnon suorittaminen on lähtökohtana, mutta tutkinnot on mahdollista suorittaa myös osa

kerrallaan. Tutkinnon laajentaminen yksilöllisesti on mahdollista, jos se on työelämän tarpeiden tai yksilön työllistymisen kannalta tarpeen. Osaamisperusteisuus näkyy vahvasti tutkinnoissa. Tutkinnon osat suunnitellaan työelämän toimintakokonaisuuksien pohjalta, ja ammattitaitovaatimukset on määriteltä työelämässä vaadittavana osaamisena.

2 Ammatillisen tutkintojärjestelmän tavoitteita ja kestoä koskevat kehittämislinjat

2010-luvulla työmarkkinoiden muutos on vauhdittunut edelleen. Ammattirakenne muuttuu siten, että uusia ammatteja syntyy ja vanhoja häviää. Ehkä vielä suurempi muutos on tapahtumassa ammattien sisällöissä. Työtehtävät ja tavat tehdä työtä muuttuvat jatkuvasti samankin ammatin sisällä, eikä kerran opittu riitä samassakaan ammatissa toimimiseen koko työuran ajan. Tämä edellyttää nuorena saavutettuja hyviä elinikäisen oppimisen taitoja ja sellaista tutkintojärjestelmää, joka mahdollistaa sekä hyvien työelämän perusvalmiuksien oppimisen että ammatillisen osaamisen nopean päivityksen, uudelleensuuntaamisen ja kasvattamisen. Lisäksi tutkintojärjestelmän ja siihen sisältyvien tutkintojen on pystyttävä mukautumaan työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin ja ottamaan huomioon se, että muutosten luonne ja nopeus voivat olla hyvin erilaisia eri toimialoilla ja että uudenlaisia osaamistarpeita syntyy entistä enemmän toimialojen rajapinnoille. Tutkintorakenteen ja tutkintojen joustavuuden lisääminen parantaa mahdollisuuksia reagoida aiempaa nopeammin työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. Lisäksi joustavuus tukee yksilön osaamisen kehittymistä hänen omien tarpeidensa mukaisesti.

Samalla kun työelämä on muuttumassa, muuttuu myös oppimisympäristö. Työllä on yhä suurempi merkitys oppimisympäristönä, ja sen hyödyntäminen osaamisen osoittamisen perustana on keskeistä. Työelämän muutoksen rinnalla vähintään yhtä suuri muutos on tapahtumassa yleisemmin yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Suomalaiset elivät pitkään, aina 1990-luvulle saakka, eurooppalaisittain poikkeuksellisen vahvassa yhtenäiskulttuurissa. Perustavat arvot jaettiin laajalti, kansalaisten elämäntaari rakentui verrattain samanlaisille vaiheille, koulutus- ja tulotaso yhtenäistyivät ja kansakunta oli etnisesti homogeeninen. Nykyisin lähes kaikki yhtenäiskulttuurin osa-alueet ovat menettämässä sitä merkitystä, joka niillä aiemmin oli. Käytännössä se tarkoittaa myös sitä, että tyypillisten koulutuspolkujen osuus pienenee, joskin edelleen selvästi suurin osa nuorista etenee koulutusjärjestelmässä totuttujen vaiheiden mukaisesti.

Tutkintojärjestelmän on kyettävä vastaamaan ympäröivän yhteiskunnan muutokseen. Ammatillinen tutkintojärjestelmä on mahdollistanut koulutuksen ulkopuolisten oppimisympäristön laajan hyödyntämisen osana näyttötutkintojärjestelmää ja työelämälähtöisiä ja työvaltaisia ammatillisen peruskoulutuksen toteutustapoja. Näyttötutkintojärjestelmä kehitettiin ensisijaisesti aikuisten työelämässä ja muualla opitun osaamisen tunnustamista varten. Nykyisessä yhteiskunnassa myös nuorilla on usein sellaisia valmiuksia ja esimerkiksi harrastuksissa opittua, joilla saattaa olla käyttöä myös ammatillisessa koulutuksessa. Vaikka nykyisin ammatillisessa peruskoulutuksessa voidaan lukea hyväksi muualla opittua, ei järjestelmä kaikilta osin tue aiemmin opitun tunnustamista ja tunnustamista. Opitun nykyistä paremmalla tunnustamisella myös etupäässä nuorille suunnatussa koulutuksessa voidaan edistää koulutuksellista tasa-arvoa. Tutkintojen rakentuminen tutkinnon osista ja tutkintojen osaamisperusteinen määrittelyn helpottanevat etenkin niiden nuorten koulutuspolulla etenemistä, joiden opiskelumotivaatio on huono tai koko tutkinnon suorittaminen yhtenä kokonaisuutena liian haastavaa.

Yksilöitä palvelevan, joustavan tutkinnon suorittamismahdollisuuden ohella ammatillisen tutkintojärjestelmän ensisijainen tavoite on tuottaa työmarkkinoille osaavaa työvoimaa. Tästä syystä

ammattillista tutkintojärjestelmää ja ammatillisia tutkintoja on kehitettävä myös jatkossa tiiviissä yhteistyössä työelämän toimijoiden ja muiden sidosryhmien kanssa hyödyntäen systemaattisesti eri tahojen tekemien laadullisten osaamistarpeiden ennakoitien tuloksia. Nuorille suunnattujen ammatillisten perustutkintojen keskeinen tavoite on myös tuottaa hyvät yhteiskunnassa toimimisen ja elinikäisen oppimisen valmiudet.

Ammatillisten tutkintojen kokonaisuus, ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot rakentuvat työelämän osaamisvaatimusten osalta toimialoittain eri tavoin. Osalla toimialoista osaamistarpeet muodostuvat hierarkkisesti siten, että ammattitutkintojen osaamisvaatimukset rakentuvat ammatillisten perustutkintojen päälle ja vastaavasti erikoisammattitutkinnot ammattitutkintojen tuottaman osaamisen päälle. Osalla toimialoista taas tällainen hierarkkinen tutkintorakenne ei ole tarkoituksenmukainen ja esimerkiksi ammattitutkinnot eivät rakennu ammatillisten perustutkintojen varaan, vaan soveltuvat kohdennetummalle toimialan osaamisalueelle ja saattavat siten toimia myös alan ensimmäisenä ammatillisena tutkintona.

I AMMATILLISEN TUTKINNON MÄÄRITELMÄ JA TUTKINTOTYYPPIEN KRITEERIT

1 Ammatillisen tutkinnon määritelmä

Ammatillinen tutkinto on määritelty lainsäädännössä suhteessa tutkintojen suoritustapaan. Ammatillista koulutusta koskevaa lakia (630/1998, 1 §) sovelletaan nuorille ja aikuisille annettavaan ammatilliseen peruskoulutukseen ja siinä suoritettavaan tutkintoon. Ammatillinen peruskoulutus on ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta, jonka yhteydessä opiskelijoille voidaan järjestää opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa, esim. ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta (3 §). Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavat tutkinnot ovat ammatillisia perustutkintoja, jotka voidaan suorittaa myös näyttötutkintona (4 §).

Ammatillista aikuiskoulutusta koskevaa lakia (631/1998, 1 §) sovelletaan näyttötutkintona suoritettaviin tutkintoihin. Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan ammattitaidon hankintavasta riippumattomia ja näyttötutkintoina suoritettavia ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja samoin kuin niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista lisäkoulutusta.

TUTKE2-esitys

Tutkintorakenteen kehittämisen selkeyttämiseksi esitetään, että *ammatillinen tutkinto* määritellään. Määritelmä laaditaan siten, että se mahdollistaa työelämän osaamistarpeiden joustavan huomioimisen ja erilaisten tutkintojen muodostumisen.

Esitys ammatillisen tutkinnon määrittelyssä huomioitaviksi asioiksi:

1. Ammatilliset tutkinnot ovat ammattialakohtaisia, useamman ammattialan kattavia tai usealle ammattialalle yhteisiä kokonaisuuksia. Ammatillisten tutkintojen osaamisvaatimukset pohjautuvat työelämän ja sen kehittämisen tarpeisiin. Tutkintojen edellyttämä osaaminen on laajasti hyödynnettävissä useammassa kuin yhdessä työpaikassa ja yksilöiden tarpeiden näkökulmasta.
2. Ammatillisia tutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Tutkintojen osaamisvaatimukset on määritelty tutkintojen perusteissa, ja toimivaltainen taho varmistaa, että henkilö on saavuttanut osaamisvaatimukset.
3. Ammatilliset perustutkinnot voidaan suorittaa joko ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot suoritetaan näyttötutkintoina. Ammatillisessa peruskoulutuksessa osaaminen hankitaan koulutuksen aikana oppilaitoksissa ja työpaikoilla. Näyttötutkintona suoritettavissa tutkinnoissa on keskeistä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, ja tutkintojen suorittaminen on ammattitaidon hankkimistavasta riippumatonta.

Kaikille ammatillisille tutkinnoille yhteinen osaaminen

Ammatillisen tutkinnon suorittanut vastaa omasta työstään ja työskentelee turvallisesti sekä itsensä, asiakkaan että työympäristön kannalta. Hän toimii työssään yrittäjämäi-

sesti ja hänellä on valmiudet toimia yrittäjänä. Hän työskentelee eettisten ja alan periaatteiden mukaisesti ja noudattaa kestävän kehityksen mukaisia työ- ja toimintatapoja. Hän arvioi omaa osaamistaan ja kehittää itseään ja työskentelyään sekä jakaa osaamistaan muille. Hän pitää yllä ammattitaitoaan ja työkykyään. Hän toimii erilaisten ihmisten kanssa yhteistyössä ja verkostoissa, myös monikulttuurisissa työyhteisöissä.

2 Tutkintotyyppien kriteerit

Tutkintotyyppi-käsitettä ei käytetä säädöksissä. Tässä yhteydessä tutkintotyypeillä tarkoitetaan luokitusta, jossa tutkinnot on tyypitelty perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnoksi. Ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetuissa laissa ei ole yhteistä kuvausta perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kriteereistä.

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena (5 §) on antaa opiskelijalle

- ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja
- valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen
- tukea, jotta hän kehittyä hyväksi ja tasapainoiseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi
- jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja
- tukea elinikäiseen oppimiseen.

Valtioneuvosto on päättänyt tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa (213/1999). Päätöksen (1 §) mukaan opetussuunnitelman perusteet on laadittava siten, että perustutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella.

Näyttötutkinnot ovat ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (12 §) mukaan ammatillisia perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkintoja ja ne ovat ammattitaidon hankintatavasta riippumattomia. Tutkintotyytit määritellään osoitettavana osaamisena seuraavasti:

- Ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot.
- Ammatitutkinnossa osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytetty ammattitaito.
- Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta.

Opetushallitus päättää tutkinnoissa edellytettävästä ammattitaidosta tutkintokohtaisissa opetussuunnitelman tai tutkinnon perusteissa.

TUTKE2-esitys

Tutkintorakenteen kehittämisen selkeyttämiseksi ja tutkinnon perusteiden laadinnan helpottamiseksi esitetään, että *tutkintotyyppien* kriteerit määritellään. Määritelmät laaditaan siten, että työelämän osaamistarpeet on mahdollista huomioida joustavasti.

Esitys kriteereiksi ammatillisille perustutkinnoille

1. Ammatillisen perustutkinnon osaamistavoitteena ovat ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeelliset tiedot ja taidot. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiuden alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella.
2. Ammatillinen perustutkinto on tyypillisesti väylä alan työelämään siirtymiselle.
3. Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisessa peruskoulutuksessa tai aikuisille tarkoitettuna näyttötutkintona.
4. Näyttötutkintona suoritettavassa ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot.
5. Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettu ammatillinen perustutkinto sisältää ammatillisten tutkinnon osien ohella ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia, ja se antaa erityisesti nuorille opiskelijoille pohjaa elinikäiselle oppimiselle.
6. Ammatillisessa perustutkinnossa hyväksytty osaaminen arvioidaan asteikolla tyydyttävä 1, hyvä 2 ja kiitettävä 3.
7. Osaaminen
Perustutkinnon suorittaneella on laaja-alaisia perusvalmiuksia alan tehtäviin. Erikoistumisalueellaan hän suoriutuu ammatin perustehtävistä itsenäisesti ja niissä tyypillisesti edellytettävällä joutuisuudella. Vaativien työtehtävien hoitaminen ja toimiminen muuttuvissa toimintaympäristöissä voi edellyttää ohjeistusta tai kokeneemman ammattihenkilön opastusta tai valvontaa. Perustutkinnon suorittanut suunnittelee työtään huomioiden työprosessin ja hänellä on sellaiset käytännön taidot ja tiedot, että hän osaa ratkaista ammatin perustehtäviin liittyviä käytännön ongelmia. Hän pyrkii taloudelliseen ja kannattavaan toimintaan ja asetettuihin tavoitteisiin. Hän noudattaa työelämän pelisääntöjä tietäen työntekijän vastuut ja oikeudet. Tutkinnon suorittajan kotimaisten ja muiden kielten kielitaito määrittellään työelämän tarpeiden ja jatko-opintojen edellyttämien valmiuksien mukaisesti opetus-suunnitelman perusteissa. Kielitaidon määrittelyn muuttaminen edellyttää säädosmuutoksia

Esitys kriteereiksi ammattitutkinnoille

1. Ammattitutkinnossa osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytettävä ammattitaito
2. Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua alan ammattiosaamista. Tutkinnoissa osoitettava osaaminen on perustutkintoa syvempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin.
3. Ammattitutkinto soveltuu tyypillisesti jo työkokemusta hankkineen osaamisen tunnustamiseen sekä osaamisen päivittämiseen ja ammattitaidon kehittämiseen. Se voi kuitenkin olla myös alalle tulevalle väylä uudessa ammatissa tarvittavan ammattitaidon osoittamiseen.
4. Osaaminen
Ammattitutkinnon suorittanut hoitaa ammattialansa tehtävät itsenäisesti muuttuvissakin toimintaympäristöissä. Hän kykenee opastamaan muita ja valvomaan muiden suorittamia tehtäviä. Hän suoriutuu työtehtävistä ammattityöntekijän joutuisuudella, toimii taloudellisesti ja vastaa siitä, että työn tulos on laadukas. Hän hallitsee ammattialansa taidot ja tiedot ja osaa soveltaa niitä ratkaistessaan työtehtäviin liittyviä ongelmia. Hän suunnittelee työnsä sekä mahdollisesti myös muiden

työt huomioiden muut toimijat. Hän arvioi osaamistaan ja tehtäväaluettaan työmenetelmien, työn laadun ja taloudellisuuden kehittämiseksi. Hän viestii ja tuottaa tarvittaessa tehtäviinsä liittyviä tekstejä suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Hänellä on työtehtävien hoidon kannalta tarpeellinen muu kielitaito.

Esitys kriteereiksi erikoisammattitukinnoille

1. Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua alan ammattiosaamista, joka voi olla syvällistä ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. Osaaminen voi kohdistua tuotteiden ja palvelujen suunnitteluun, valmistukseen/tuottamiseen tai kehittämiseen. Osaaminen voi liittyä myös toimintaprosessien ohjaukseen ja johtamiseen.
2. Erikoisammattitutkinto soveltuu tyypillisesti hyvän ammattitaidon omaavan henkilön osaamisen tunnustamiseen sekä päivittämiseen ja vahvistamiseen.
3. Osaaminen
Erikoisammattitutkinnon suorittanut hoitaa ammattialansa monipuoliset työtehtävät itsenäisesti vaativissakin toimintaympäristöissä. Hän hahmottaa työtehtävien yhteydet laajempiin kokonaisuuksiin. Hän ratkaisee luovasti tehtäväalueen työhön, käytännön toimintaan ja yhteistyöhön liittyviä ongelmia hyödyntäen kokemustaan ja alansa laaja-alaista tai erikoistunutta teoretietoa. Hän toimii alansa erikoisosajana ja kehittää toimintaa, tuotteita ja/tai palveluja. Hän arvioi tehtäväalueensa työprosesseja työmenetelmien, työn laadun, tehokkuuden ja taloudellisuuden kehittämiseksi. Hän voi johtaa ja valvoa toimintaa ja opastaa muita työhön, työsuorituksiin, työn laatuun ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa ja vastaa tavoitteiden saavuttamisesta. Hän huolehtii, että työympäristössä käytetyt työ- ja toimintatavat ovat kestävän kehityksen ja eettisten periaatteiden mukaisia. Hän viestii ja tuottaa tarvittaessa tehtäviinsä liittyviä tekstejä suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Hänellä on työtehtävien hoidon kannalta tarpeellinen muu kielitaito.

II AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN TUTKINTORAKENNE

1 Tutkinnoista päättäminen

1.1 Tutkintorakenteen valmisteluprosessi

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen välisessä tulossopimuksessa sovitaan tutkintorakenteen valmisteluprosessista. Esitykset voivat perustua Opetushallitukselle tulleisiin aloitteisiin esimerkiksi koulutustoimikunnilta, tutkintotoimikunnilta, perustetyöryhmiltä, työelämän eri tahoilta ja kokeiluhankkeista tai Opetushallituksen omaan tilannearvioon.

Aloitteen tekävä taho on usein kerännyt aloitteensa tueksi lausuntoja työelämän edustajilta ja koulutusta tuntevilta tahoilta. Tarvittaessa Opetushallitus pyytää esityksen pohjaksi lisälausuntoja, joilla varmistetaan esitetyn tutkinnon tai muun tutkintorakenteeseen esitetyn muutoksen tarpeellisuus.

Aloitteet käsitellään niissä koulutustoimikunnissa, joiden osaamis- ja toimialaan aloitteet liittyvät. Arvioitavana on, miten tutkintoihin tai tutkintorakenteeseen esitetyt muutokset vastaavat alan osaamistarpeisiin ja työelämän muutoksiin, mahdollistavat uralla etenemisen ja luovat alan kannalta tarpeelliset jatkumot sekä edistävät tutkintorakenteen selkeyttä. Koulutustoimikunta arvioi myös sitä, edellyttääkö aloite muutoksia tutkintorakenneasetukseen vai voidaanko muuttuneisiin tarpeisiin vastata uudistamalla tutkinnon perusteita vai tarvitaanko lainkaan muutoksia tutkintojärjestelmään.

Opetushallitus kokoaa aloitteista yhteenvedon ja valmistelee oman esityksensä, joita käsitellään koulutustoimikuntajärjestelmän ohjausryhmässä syys-lokakuussa. Opetushallitus viimeistelee tutkintorakenneasetusten muuttamista koskevan esityksensä ja toimittaa sen opetus- ja kulttuuriministeriöön marraskuussa.

Opetushallituksen esitys ja siihen liittyvä tausta-aineisto käydään läpi opetus- ja kulttuuriministeriössä. Tarvittaessa opetus- ja kulttuuriministeriö kuulee esityksestä vielä alan työelämän edustajia ja koulutuksen järjestäjiä. Mahdollisen kuulemisvaiheen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriö viimeistelee asetuksen ammatillisista perustutkinnoista (216/2001) sekä asetuksen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua tutkintorakenteesta (47/2012), joka käsittää ammatti- ja erikoisammattitutkinnot.

Ammatillisia tutkintoja koskevat asetukset annetaan tavallisimmin vuodenvaihteessa, joko joulukuussa tai heti alkuvuodesta. Tarvittaessa asetuksia on muutettu myös kesken vuoden. Ammatillisista tutkinnoista päättää opetusministeri. Mikäli opetus- ja kulttuuriministeriöön tulee suoraan ammatillisten tutkintojen tutkintorakennetta koskevia muutosesityksiä, ne toimitetaan edelleen Opetushallitukseen ja käsitellään siellä osana Opetushallituksen normaalia valmisteluprosessia. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja koskevien esitysten osalta voidaan tästä menettelystä tarvittaessa poiketa mm. aikataulusyistä.

TUTKE2-esitys

Tutkintorakenteen valmistelun läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja toimivaltuuksien selkeyttämiseksi esitetään, että tutkintorakenteen valmistelun vastuutahoista ja niiden tehtävistä päätetään säädöksissä.

Lisäksi on tärkeää, että sekä Opetushallitus että opetus- ja kulttuuriministeriö tarkastelevat ammatillisia tutkintoja kokonaisuutena tutkintorakenteen muutosta valmistellessaan. Tutkintorakenteen tulee tukea ammattialalla tapahtuvia osaamistarpeiden muutoksia ja yksilöiden urakehitystä.

1.2 Tutkintorakenneasetukset

Ammatillisten tutkintojen tutkintorakenteesta säädetään kahdessa asetuksessa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:n 1 momentin mukaan ammatillisista perustutkinnoista ja niiden laajuudesta annetaan tarkempia säännöksiä opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Tämän säännöksen nojalla on annettu opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisista perustutkinnoista (216/2001).

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n 1 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään tutkinnoista, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintoina. Tämän säännöksen nojalla on annettu opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta (47/2012), joka käsittää ammat- ja erikoisammattitutkinnot.

Ammatillisia perustutkintoja on 52, ammattitutkintoja 192 ja erikoisammattitutkintoja 130 (ammatti- ja erikoisammattitutkintoja yhteensä 322). Yhteensä ammatillisia tutkintoja on 374.

TUTKE2-esitys

Jotta ammatilliset tutkinnot muodostaisivat nykyistä selkeämmin kokonaisuuden, jonka avulla vastataan työelämän osaamistarpeisiin, esitetään, että ammatillisista tutkinnoista säädetään yhdellä asetuksella, joka kattaa perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Tarvittaessa perustutkinnoissa tai niiden koulutusohjelmis- ja osaamisaloissa voisi olla vaihtelua suoritustavan mukaan, mikäli työelämän osaamistarpeet sitä edellyttävät.

Esitetään, että ammatillisesta koulutuksesta annettuja säädöksiä muutetaan siten, että ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavissa tutkinnoissa otetaan opetussuunnitelman perusteen sijaan käyttöön tutkinnon peruste.

2 Tutkintojen ja koulutusohjelmien/osaamisalojen nimet sekä tutkintonimikkeet

Ammatillisissa perustutkinnoissa tutkintojen nimet viittaavat alaan tai toimintoon. Poikkeuksena on *suunnitteluassistentin perustutkinto*, jossa tutkinnon nimi viittaa tekijään. Tutkintojen nimistä päätetään opetusministeriön asetuksessa (A216/2001).

Autoalan perustutkinto (ala)

Lennonjohdon perustutkinto (toiminto)

Perustutkinnot sisältävät koulutusohjelmia/osaamisaloja (näyttötutkintona suoritettava perustutkinto), joista päätetään opetusministeriön asetuksessa (A216/2001). Koulutusohjelmien/osaamisalojen nimet viittaavat pääsääntöisesti toimintoon tai alaan, joissakin yksittäistapauksissa tekijään (4 koulutusohjelmaa).

Puutarhatalouden perustutkinto

- *Puutarhatuotannon koulutusohjelma (toiminto)*
- *Viberialan koulutusohjelma (ala)*
- *Kukka- ja puutarhakaupan koulutusohjelma (ala)*

Puualan perustutkinto

- *Teollisuuspuusepän koulutusohjelma (tekijä)*

Kauneudenhoitoalan perustutkinto

- *Kosmetologin koulutusohjelma (tekijä)*
- *Kauneudenhoidon ja tuoteneuvonnan koulutusohjelma (toiminto)*

Ammatillisten perustutkintojen nimien tai osaamisalojen yhteydessä käytetään tutkintonimikkeitä. Tutkintonimikkeistä päätetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (A216/2001). Tutkintonimikkeet viittaavat tekijään.

Kuvallisen ilmaisun perustutkinto

- *graafisen suunnittelun osaamisala*
- *kuva- ja mediataiteen osaamisala*
- *valokuvauksen osaamisala*

Kuva-artsaani

Kiinteistöpalvelujen perustutkinto

- *kiinteistönhoidon osaamisala*
- *toimitilapalvelujen osaamisala*

Kiinteistönhoitaja

Toimitilahuoltaja

Kaivosalan perustutkinto

- *kaivosalan osaamisala*

Kaivosmies

Rikastaja

Joissakin tapauksessa tutkintonimike on sama kuin työelämän käyttämä ammattinimike

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen nimet viittaavat alaan, toimintoon tai tekijään. Tutkintojen nimistä päätetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta (47/2012).

Hiusalan ammattitutkinto (ala)
Päähdetyön ammattitutkinto (toiminto)
Hierojan ammattitutkinto (tekijä)

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot voivat työelämän tarpeiden mukaisesti sisältää osaamisaloja. Osaamisalat määritellään ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan tutkinnon perusteissa. Osaamisalojen nimet voivat viitata toimintoon tai tekijään.

Viljelijän ammattitutkinto

- *Maatalousyrittämisen osaamisala*
- *Maatilan hoitamisen osaamisala*

Taloushallinnon ammattitutkinto

- *Kirjanpitäjän osaamisala*
- *Palkanlaskijan osaamisala*
- *Talousassistentin osaamisala*

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen yhteydessä ei käytetä tutkintonimikkeitä.

TUTKE2-valmistelun aikana todettiin, että ammatillisten tutkintojen nimiin, osaamisalojen nimiin ja tutkintonimikkeisiin liittyvät ratkaisut kytkeytyvät toisiinsa ja muodostavat kokonaisuuden. TUTKE2-työryhmän ja -ohjausryhmän näkemyksen mukaan nimiä koskevien ratkaisujen tulee olla sellaisia, että ne mahdollistavat tutkintojen yhdistämisen laajemmiksi kokonaisuuksiksi riippumatta tutkintotyyppistä; tutkintonimikkeiden käytön myös ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa silloin, kun se on tarkoituksenmukaista ja työelämä tutkintonimikkeet haluaa, ja osaamisalat kaikissa tutkintotyypeissä. Esitykset on tehty ottaen huomioon nämä periaatteet.

TUTKE2-esitys

Esitetään, että perustutkinnot sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnot nimetään pääsääntöisesti alan tai toiminnon mukaan. Tutkinnon nimenä voidaan käyttää myös tekijänimeä silloin, kun se on alan näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Tutkinnon nimi ratkaistaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon työelämän, tutkinnon suorittajan ja alan vetovoiman näkökulma. Tutkintojen nimiä tarkistetaan esimerkiksi yhdistettäessä tutkintoja laajoiksi kokonaisuuksiksi tai otettaessa tutkintonimikkeitä käyttöön.

Esitetään, että otetaan kaikissa tutkintotyypeissä ja molemmilla tavoilla suoritettavissa tutkinnoissa käyttöön yksi termi, joka on *osaamisala*. Osaamisalaan liittyvän päätöksen tulee olla mahdollisimman joustavaa, jotta työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin voidaan reagoida tarvittaessa nopeastikin. Esitetään, että osaamisaloista päätetään kaikkien ammatillisten tutkintojen osalta tutkinnon perusteissa.

Esitetään, että osaamisalat nimetään pääsääntöisesti alan tai toiminnon mukaan. Osaamisala voidaan nimetä myös tekijän mukaan silloin, jos tutkintonimikettä ei käytetä tai se on muutoin tarkoituksenmukaista. Osaamisalan nimi ratkaistaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon työelämän, tutkinnon suorittajan ja alan vetovoiman näkökulma.

Esitetään, että tutkintonimikkeet säilyvät perustutkinnoissa ja ne otetaan käyttöön myös ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa silloin, kun se on tarkoituksenmukaista. Tutkintonimikkeistä päätettäisiin jatkossa tutkinnon perusteissa.

Tutkintojen tai osaamisalojen nimiä muutetaan ja tutkintonimikkeet otetaan käyttöön vain silloin, kun muutokset tuovat lisäarvoa antamalla lisäinformaatiota joko työelämälle, tutkinnon suorittajalle tai koulutus- ja urapolkua suunnitteleville.

Taulukkoon on koottu tutkintojen ja osaamisalojen nimien sekä tutkintonimikkeiden kokonaisuus TUTKE2-esityksiin perustuen.

Tutkinnon nimet	Osaamisalan nimet	Tutkintonimikkeet
Tutkinnot nimetään pääsääntöisesti alan tai toiminnon mukaan. Tutkinnon nimenä voidaan käyttää myös tekijännimeä silloin, kun se on alan näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Tutkinnon nimi ratkaistaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon työelämän, tutkinnon suorittajan ja alan vetovoiman näkökulma.	Osaamisalat nimetään pääsääntöisesti alan tai toiminnon mukaan. Osaamisala voidaan nimetä myös tekijän mukaan silloin, jos tutkintonimikettä ei käytetä tai se on muutoin tarkoituksenmukaista. Osaamisalan nimi ratkaistaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon työelämän, tutkinnon suorittajan ja alan vetovoiman näkökulma.	Tutkintonimikkeet säilyvät perustutkinnoissa. Ne otetaan käyttöön myös ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa silloin, kun se on tarkoituksenmukaista ja ne antavat lisäinformaatiota joko työelämälle tai tutkinnon suorittajille.
Esimerkkejä perustutkinnosta		
tutkinnon nimi	osaamisalan nimi	tutkintonimike
<i>Puutarbatalouden perustutkinto (ala)</i>	<i>Puutarhatuotannon osaamisala (toiminto)</i> <i>Viherialan osaamisala (ala)</i> <i>Kukka- ja puutarhakaupan osaamisala (ala)</i>	<i>Puutarhuri</i>
<i>Laboratorioalan perustutkinto (ala)</i>	<i>Laboratorioalan osaamisala (ala)</i>	<i>Laborantti</i>
<i>Suunnitteluassistentin perustutkinto (tekijä)</i>	<i>Teknisen suunnittelun osaamisala (toiminto)</i>	<i>Suunnitteluassistentti</i>
<i>Kaivosalan perustutkinto (ala)</i>	<i>Kaivosalan osaamisala</i>	<i>Kaivosmies</i> <i>Rikastaja</i>
Esimerkkejä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista		
tutkinnon nimi	osaamisalan nimi	tutkintonimike
<i>Taloushallinnon ammattitutkinto</i>	<i>Kirjanpitäjän osaamisala (tekijä)</i> <i>Palkanlaskijan osaamisala (tekijä)</i> <i>Talousassistentin osaamisala (tekijä)</i>	-
<i>Eläintenhoitajan ammattitutkinto (tekijä)</i> > <i>Eläintenhoitajan ammattitutkinto (toiminto)</i>	<i>Klinikkaeläinhoitamisen osaamisala</i> <i>Koe-eläinhoitamisen osaamisala</i> <i>Eläintarhaeläinten hoitamisen osaamisala</i> <i>Eläinkaupan osaamisala</i> <i>Eläinhoitolan osaamisala</i> <i>Koirahieronnan osaamisala</i>	<i>Eläintenhoitaja (at)</i>

	<i>Eläinten kouluttamisen osaamisala</i> <i>Eläinten trimmaamisen osaamisala</i>	
<i>Floristimestarin erikoisammattitutkinto</i> > <i>Floristialan erikoisammattitutkinto</i>	- -	- <i>Floristimestari</i>
<i>Verhoilijan ammattitutkinto (tekijä)</i> <i>tai</i> > <i>Verhoilualan ammattitutkinto (ala)</i>	<i>Verhoilun osaamisala (toiminto)</i> <i>Teollisen verhoilun osaamisala (toiminto)</i> <i>Verhoilun osaamisala (toiminto)</i> <i>Teollisen verhoilun osaamisala (toiminto)</i>	- <i>Verhoilija (at)</i>
<i>Johtamisen erikoisammattitutkinto</i>	-	-

3 Tutkintojen jaottelu koulutus- ja opintoaloittain

Kaikilla koulutusasteilla on käytössä vuoden 2005 alusta voimaan tullut opetushallinnon koulutus- ja opintoalaluokitus (19/400/2004, 25.3.2004). Koulutusaloista säädetään myös ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen 1 §:ssä. Sen mukaan ammatillista koulutusta järjestetään ja rahoitetaan seuraavilla koulutusaloilla:

1. humanistinen ja kasvatusala
2. kulttuuriala
3. yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
4. luonnontieteiden ala
5. tekniikan ja liikenteen ala
6. luonnonvara- ja ympäristöala
7. sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
8. matkailu-, ravitsemis- ja talousala.

Ammatilliset perustutkinnot on luokiteltu ammatillisista perustutkinnoista annetussa opetusministeriön asetuksessa koulutusaloittain. **Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot** on luokiteltu ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettusta tutkintorakenteesta annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa koulutusaloittain ja niiden sisällä opintoaloittain. Opintoaloja on asetuksessa 36.

Koulutus- ja opintoalaluokituksen rinnalla on käytössä myös muita luokitusjärjestelmiä, joista yksi on Tilastokeskuksen kansainvälisessä tilastoinnissa käyttämä ISCED 1997 -koulutusala-luokitus (Unesco International Standard Classification of Education). ISCED 1997 -koulutusala-luokituksessa on 10 pääkoulutusala (broad fields), jotka jakautuvat 33 koulutusalaan (fields of education) ja edelleen 106 erikoistumisalaan (fields of training). ISCED-luokituksen muuttamista koskeva valmistelutyö on käynnissä. Uudistunut luokitus on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2014. Tavoitteena on luoda ISCEDin pohjalta yksi kansallinen koulutusluokitus.

TUTKE2-esitys

Tavoitteena on uudistaa kansallinen koulutusluokitus vastaamaan tulevaa ISCED-luokitusta. Esitetään, että ammatilliset tutkinnot luokitellaan ISCED-luokitukseen pohjaavan uuden kansallisen luokituksen mukaisesti. Jos kansallista luokitusta ei muuteta ISCED-luokituksen pohjalta, säilytetään nykytila.

III TUTKINTOTYYPPIEN JA TUTKINTOJEN LAAJUUS

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan ammatillisten tutkintojen laajuus on vähintään kaksi vuotta ja 80 opintoviikkoa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asetuksella tarkentanut laajuutta siten, että se on kaikissa ammatillisissa perustutkinnoissa 120 opintoviikkoa. Tutkinnon perusteet mahdollistavat ammatillisten opintojen lisäksi yksilöllisesti syventävien tutkinnon osien suorittamisen opetus- ja kulttuuriministeriön 25.2.2008 linjausten (2/502/2008) mukaisesti. **Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavien perustutkintojen** laajuus on 120 opintoviikkoa. **Näyttötutkintona suoritettavien ammatillisten perustutkintojen** nimellislaajuus on 120 opintoviikkoa. Näyttötutkintona suoritettavan perustutkinnon laajuus on katsottu riittäväksi, kun ammattitaidon saavuttamiseksi tarvittut tiedot ja taidot on hankittu (L630/1998 5 §). Koulutuksen ajallinen kesto on pääsääntöisesti kolme vuotta lukuun ottamatta näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista peruskoulutusta, jossa valmistavan koulutuksen pituus vaihtelee tutkinnon suorittajan aikaisemman osaamisen mukaan.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen laajuutta ei säädellä lailla tai asetuksilla eikä käytössä ole tutkintojen laajuutta osoittavaa mittaa tai määrettä. Tutkinnon perusteissa tutkinnot ja tutkintojen osat on laadittu siten, että ne sisältävät alalla tarvittavan ammattiosaamisen, jota työelämä edellyttää. Joissakin vanhemmissa ammatti ja erikoisammattitutkintojen perusteissa on mahdollistettu se, että tutkinnon suorittamiseksi vaadittujen osien lisäksi tutkintoon on voinut liittää ylimääräisiä tutkinnon osia, kuten yrittäjyyttä.

Tutkintojen ja tutkinnon osien laajuuden määrittelyn muita lähtökohtia

Tutkintojen laajuuden määrittelyyn voi tuoda uuden lähtökohdan ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmä ECVET (= European Credits for Vocational Education and Training), johon liittyvästä suosituksesta päätettiin EU:ssa vuonna 2009.

Suosituksen tarkoituksena on luoda ammatilliseen koulutukseen opintosuoritusten siirtojärjestelmä, jolla edistetään tutkintoa suorittavien opiskelijoiden arvioitujen oppimistulosten siirtoa, tunnustamista ja keräämistä riippumatta siitä missä osaaminen on hankittu. ECVET-välineet ja -metodologia käsittää tutkintojen kuvauksen tutkinnon osina niistä saatavine pisteineen, siirto- ja keräämisprosessin sekä täydentävät asiakirjat kuten opiskelusopimukset, opintosuoritusotteet ja ECVET-käyttöoppaat.

ECVET samoin kuin EQF (= European Qualifications Framework) perustuu osaamiseen ja oppimistuloksiin ja kattaa virallisen, epävirallisen ja arkioppimisen. Järjestelmässä keskeistä on osaamisperusteisuus. Osaaminen ja oppimistulokset ovat siirtojärjestelmän keskiössä. ECVET-pisteillä annetaan vain täydentävää tietoa tutkinnoista ja niiden osista. Pisteillä tarkoitetaan tutkintoon kuuluvien oppimistulosten numeerisesti esitettyä kokonaispainoarvoa tutkinnon tasolla ja kunkin tutkinnon osan suhteellista painoarvoa koko tutkinnosta. ECVET-suosituksen mukaan virallisessa täysipäiväisessä ammatillisessa koulutuksessa vuoden aikana suoritettavat oppimistulokset vastaavat 60:tä pistettä (vrt. korkeakoulutuksessa käytössä oleva ETCS-järjestelmä). Tätä voidaan käyttää yhtenä lähtökohtana päätettäessä tutkintojen kokonaispistemääriä, mutta myös koko tutkinnon tuottaman osaamisen laajuus pisteinä voidaan arvioida erikseen ja suhteuttaa erilaiset tutkinnot toisiinsa tutkinnon tuottaman osaamisen laajuuden ja merkittävyyden/painoarvon perusteella, ei oppimistulosten saavuttamiseen kuluvan ajan perusteella.

TUTKE2-esitys

Esitetään, että ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavissa perustutkinnoissa otetaan käyttöön ECVET-pisteisiin perustuva laajuusmitta. Näyttötutkintoina suoritettavissa tutkinnoissa (ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto) tutkinnon laajuutta ei ilmaista erillisellä laajuusmitalla, vaan tutkinnon laajuus määräytyy tutkintotyypin kriteerien mukaisesti.

Esitetään, että ammatillisten perustutkintojen laajuus säilytetään nykyisellään. Erityisesti syystä (esim. silloin, kun kansainväliset säädökset sitä edellyttävät) yksittäinen ammatillinen tutkinto voi olla perustutkintojen minimilajuutta laajempi. Laajuudeltaan poikkeavista tutkinnoista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella (ns. tutkintorakenneasetus).

Esitetään, että yksittäisen tutkinnon suorittajan suorittamat tutkinnon osat voivat ylittää säädöksissä määritellyn tutkinnon minimilajuuden silloin, kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettu laki (1705/2009) ei ota kantaa siihen, miten tutkinnon nimellislajuuden ylittävien opintojen valtionrahoituksen laskentaperuste ammatillisessa peruskoulutuksessa määräytyy, jos opiskeluaika tutkinnon nimellislajuuden ylittävistä opinnoista johtuen pitenee. Rahoituslakia on tarpeen tarkentaa näiltä osin.

Näyttötutkintojen osalta valtionrahoituksen laskentaperusteet hyväksyvät laskentaperusteeksi vain vahvistetut opiskelijatyövuodet tai opiskelijatyöpäivät (L 1705/2009, 5 §).

IV AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN MUODOSTUMINEN

Ammatillisten tutkintojen muodostumista säätelevät muodostumissäännöt. Muodostumissäännöissä määritellään se, mitkä tutkinnon osat ovat pakollisia ja mitkä valinnaisia ja missä määrin tutkintoon voidaan ottaa tutkinnon osia muista tutkinnoista. Muodostumissäännöt määrittävät, millainen tutkinnon osien yhdistelmä johtaa tutkintoon.

1 Tutkinnon muodostuminen osaamisaloista

Ammatilliset perustutkinnot

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (216/2001) liitteessä on lueteltu ammatilliset perustutkinnot, tutkintoon kuuluva tai kuuluvat koulutusohjelmat ja tutkintonimike tai tutkintonimikkeet. Koulutusohjelma/osaamisala sisältyy kaikkiin 52 perustutkintoon. Enimmillään koulutusohjelmia on sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa, jossa niitä on kymmenen. Perustutkinnoista 19 sisältää vain yhden koulutusohjelman/osaamisalan.

<i>Lapsi- ja perhetyön perustutkinto</i>	<i>10102</i>	<i>Lastenhojaaja</i>
<i>1610 Lapsi- ja perhetyön koulutusohjelma</i>		
<i>Kiinteistöpalvelujen perustutkinto</i>		
<i>1501 Kiinteistönhoidon koulutusohjelma</i>	<i>10001</i>	<i>Kiinteistönhoitaja</i>
<i>1650 Toimitilapalvelujen koulutusohjelma</i>	<i>10070</i>	<i>Toimitilahuoltaja</i>

Koulutusohjelmien/osaamisalojen muodostumisperiaatteisiin ei säädöksissä oteta kantaa. Päätökseen, jossa kaikki tutkinnot sisältävät vähintään yhden koulutusohjelman/osaamisalan, on päädytty tilastoinnin helpottamiseksi. Lisäksi esitystapa mahdollistaa uusien koulutusohjelmien/osaamisalojen joustavan lisäämisen tutkintoon.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot

Ammatillisen aikuiskoulutuksen lain (631/1998, 13 §) nojalla Opetushallitus velvoitetaan määrittelemään tutkinnon perusteissa tutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkinnon osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, ammattitaidon osoittamistavat sekä tutkinnon arvioinnin yleiset perusteet.

Tutkinnon perusteissa osaamisaloja sisältyy noin 27 %:iin ammattitutkinnoista ja noin 17 %:iin erikoisammattitutkinnoista. Osaamisalojen määrä vaihtelee ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa 2 – 18. Tyypillisimmällään tutkinnossa on 2 osaamisalaa.

TUTKE2-esitys

Esitetään, että ammatillisissa tutkinnoissa on osaamisaloja silloin, kun se on työelämän tarpeista lähtien tai muista syistä, esim. tutkintojen muodostumisen selkeyden kannalta tarpeellista. Jos tutkinnossa on osaamisala, niitä on oltava aina vähintään kaksi. Erittäin

perustellusta syystä ammatillisten perustutkintojen osaamisaloissa voi olla vaihtelua sen mukaan, suoritetaanko tutkinto ammatillisena peruskoulutuksena vai näyttötutkintona.

2 Tutkinnon muodostumisen ”perusyksikkö”

Ammatillisena peruskoulutuksena (opetussuunnitelman perusteiden mukaan) suoritettaviin ammatillisiin perustutkintoihin kuuluu säädösten mukaan (L630/1998, 12 §, VNp 213/1999, 1 §) *opintoja*, jota voidaan pitää tutkinnon muodostumisen perusyksikkönä. Opetus- ja kulttuuri-ministeriön 25.2.2008 linjausten mukaisesti perustutkintojen perusteissa (opetussuunnitelman perusteissa) tutkinnon muodostuminen kuvataan perusyksiköillä, jotka on nimetty *tutkinnon osiksi*.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaan (13 §) näyttötutkintona suoritettavat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot muodostuvat ’tutkinnon osista’, joista määrätään tutkinnon perusteissa.

TUTKE2-esitys

Esitetään ammatillisesta koulutuksesta annettuja säädöksiä muutettavaksi siten, että ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavassa tutkinnossa otetaan opintojen sijaan käyttöön käsite tutkinnon osa.

3 Tutkintojen rakentuminen

Ammatillisessa peruskoulutuksessa perustutkintojen laajuudesta ja rakentumisesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (12 §). Lain mukaan tutkinnon tulee sisältää ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista sekä ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä opintoja, sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Asetus ammatillisesta koulutuksesta (2§) täydentää tutkinnon rakentumista siten, että perustutkintoon sisältyy laissa määrätyn lisäksi vapaasti valittavia opintoja. Näiden säädösten pohjalta valtioneuvosto on päättänyt ammatillisten perustutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista (VNp 213/1999). Ammatilliset perustutkinnot rakentuvat seuraavasti:

120 ov	Perustutkintoon kuuluvat opinnot
90 ov	ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista
20 ov	ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja - äidinkieli - toinen kotimainen kieli - vieras kieli - matemaattis-luonnontieteelliset opinnot (matematiikka, fysiikka ja kemia)

	- humanistis-yhteiskunnalliset opinnot (yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto) - terveystieto - taito- ja taideaineet (liikunta, taide ja kulttuuri)
10 ov	vapaasti valittavia opintoja

Perustutkinnon suorittaminen ammatillisena peruskoulutuksen edellyttää yhteisten opintojen suorittamista ja vapaasti valittavien opintojen suorittamista. Lisäksi on suoritettava ammatilliset opinnot, jotka edellyttävät keskimäärin kolmen (3) pakollisen tutkinnon osan (vaihteluväli 1 – 3) ja 1 – 4 valinnaisen ammatillisen tutkinnon osan hyväksyttyä suorittamista. Vähimmillään edellytetään yhden (1) pakollisen ammatillisen tutkinnon osan suoritusta (3 tutkintoa) ja enimmillään 6 – 8 pakollisen ammatillisen tutkinnon osan suoritusta (1 tutkinto).

Näyttötutkintona suoritettavien perustutkintojen rakentumisesta säädetään vain se, että tutkinnot rakentuvat tutkinnon osista. Laki, joka määrittelee ammatillisten perustutkintojen rakentumisesta (12 §) on vaikeasti sovellettavissa näyttötutkintona suoritettaviin perustutkintoihin (esim. viittaukset opetussuunnitelmaan ja työssäoppimiseen). Näyttötutkintona suoritettavan perustutkinnon rakentuminen on päätetty tutkinnon perusteissa, ja tutkintoihin kuuluu vain ammatillisia tutkinnon osia. Näyttötutkintona suoritettu perustutkinto ei sisällä yhteisiä eikä vapaasti valittavia opintoja vastaavia tutkinnon osia.

(120 ov nimellislaajuus)	Perustutkinto
	amatillisia tutkinnon osia (jotka ovat samat kuin peruskoulutuksena suoritettavan tutkinnon ammatilliset opinnot)

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rakentumisesta säädetään vain se, että tutkinnot muodostuvat tutkinnon osista. Tutkinnon perusteissa on määrätty tutkintokohtaisesti tutkinnon muodostuminen ja tutkinnon osien määrä, jota edellytetään tutkinnon suorittamiseksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaminen edellyttää keskimäärin neljän tutkinnon osan hyväksyttyä suorittamista. Vähimmillään edellytetään kahden tutkinnon osan suoritusta ja enimmillään yhdeksän.

TUTKE2-esitys

Esitetään, että ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavien ammatillisten perustutkintojen perusteiden rakentumisesta määrätään säädöksillä siten, että tutkinnot sisältävät nykyiseen tapaan

- vähintään 90 ov (myöhemmin ECVET- pisteet) ammatillisia tutkinnon osia
- vähintään 20 ov ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia yhteisiä tutkinnon osia
- vähintään 10 ov vapaasti valittavia tutkinnon osia.

Lisäksi ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisista yhteisistä tutkinnon osista säädetään tarkemmin, jotta voidaan varmistaa se, että kaikilla ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla on alasta ja tutkinnosta riippumatta kaikilla toimialoilla tarvittavaa yhteistä osaamista ja yhtäläiset valmiudet elinikäiseen oppimiseen. Näitä valmiuksia tarvitaan jatko-opinnoissa ja silloin, kun vaihdetaan ammattia työuran aikana. Yhteisistä tutkinnon osista säättäminen edistää myös osaamisen tunnistamista ja tunnustamista ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon osien ja lukio-opintojen välillä. TUTKE2-jatkovalmistelun aikana selvitetään mahdollisuus vähentää ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisten tutkinnon osien sirpaleisuutta kokoamalla tällä hetkellä erilliset suppeat tutkinnon osat laajemmiksi temaattisiksi kokonaisuuksiksi.

Pidetään tärkeänä, että koulutuksen järjestäjät integroivat ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeelliset yhteiset tutkinnon osat ammatillisiin tutkinnon osiin ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta toteuttaessaan.

Esitetään, että näyttötutkintona suoritettavien tutkintojen rakenteesta päätetään tutkinnon perusteissa kuten nykyisin.

Pidetään tärkeänä, että ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta järjestettäessä mahdollistetaan ja rahoitusta koskevissa säädöksissä otetaan huomioon mahdollisuus suorittaa tutkinto vaiheittain suunnatun ammattiosaamisen tuottava tutkinnon osa tai osia kerrallaan, silloin kun se on esimerkiksi opiskelijan opiskeluvalmiuksien, elämäntilanteen tai työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaista. Lähtökohtana kuitenkin on, että etenkin nuoret vailla ammatillisesti suuntautunutta tutkintoa olevat hakeutuvat suorittamaan koko ammatillista perustutkintoa ja lopullinen tavoite on aina koko tutkinnon suorittaminen. Rahoitus- ja ohjausjärjestelmän tulee tukea koko tutkinnon suorittamista ja mahdollistaa tarvittaessa joustavat polut kohti tutkintoa. Ammatillista perustutkintoa vaiheittain suorittavalla opiskelijalla tulee olla oikeus suorittaa tutkinto loppuun joko ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia tutkinnon vaiheittain suoritettavalle opiskelijalle, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä opiskelijan mahdollisen työpaikan kanssa, suunnitelman koko tutkinnon suorittamisesta. Mikäli opiskelija suorittaa tutkintonsa vaiheittain ammatillisena peruskoulutuksena, mm. opiskelijan läsnä- ja poissaoloja sekä tutkinnon suorittamisen takarajaa varten on tarpeen määritellä selkeät periaatteet (vrt. korkeakoulusäädökset).

Esitetään, että ammatillisena peruskoulutuksena tutkintoa suorittava opiskelija saa pyydettyä todistuksen suorittamistaan tutkinnon osista. Todistus kuvaa nykyistä suoritetuista opinnoista annettavaa todistusta paremmin opiskelijan siihen mennessä suorittamia tutkinnon osia sekä opiskelijalle kertynyttä osaamista ja ammattitaitoa.

Rahoituslaki tai laki ammatillisesta koulutuksesta eivät tällä hetkellä huomioi sitä, että tutkinto suoritettaisiin osissa, jolloin opiskelija olisi välillä läsnä opinnoissa ja välillä poissa opinnoista. Rahoituslakia on tarpeen tarkentaa näiltä osin.

Näyttötutkintojen osalta valtionrahoituksen laskentaperusteet hyväksyvät laskentaperusteeksi vain vahvistetut opiskelijatyövuodet tai opiskelijatyöpäivät (L 1705/2009, 5 §).

4 Pakollisuus ja valinnaisuus tutkinnoissa

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin perustutkintoihin kuuluu valtioneuvoston päätöksen mukaisesti vähintään 14 opintoviikkoa valinnaisia opintoja. Valtioneuvoston päätöksessä valinnaisuus kytkeytyy yhteisiin opintoihin (4 ov) sekä vapaasti valittaviin opintoihin (10 ov), mutta sitä voi päätöksen perustelujen mukaan olla myös ammatillisissa opinnoissa. Opetussuunnitelman perusteissa on valinnaisuutta lisätty ammatillisiin opintoihin opetus- ja kulttuuriministeriön 25.2.2008 linjausten mukaisesti. Tutkinnosta riippuen 90 opintoviikkoa laajoista ammatillisista opinnoista voidaan suorittaa valinnaisina 10 – 60 opintoviikkoa.

Taulukossa esitetään, tutkinnossa olevien valinnaisten opintojen vähimmäismäärät (määrä valinnaisia opintoja, jotka säädökset edellyttävät) sekä valinnaisten opintojen määrät, jotka on ilmoitettu opetussuunnitelman perusteissa.

120 ov	Perustutkintoon kuuluvat opinnot	Valinnaisten opintojen vähimmäismäärä (VNp 213/1999)	Valinnaisten opintojen määrä opetussuunnitelman perusteissa
90 ov	ammatilliset opinnot	minimiä ei määritely	10 – 60 ov
20 ov	yhteiset opinnot	4 ov	4 ov
10 ov	vapaasti valittavat opinnot	10 ov	10 ov

Valtioneuvoston päätös (VNp 213/1999, 1 §) mahdollistaa, että ammatillisista opinnoista enintään 10 opintoviikkoa voidaan osoittaa vapaasti valittaviin opintoihin. Tutkinnon perusteita laadittaessa mahdollisuus on otettu huomioon kaikissa perusteissa ja opetussuunnitelman perusteet sisältävät 0 – 10 opintoviikkoa muita valinnaisia tutkinnon osia.

Taulukossa esitetään valinnaisten opintojen ilmenemismuodot ammatillisissa opinnoissa..

90 ov	Ammatilliset opinnot - opetussuunnitelman perusteiden mukainen ryhmittely	Valinnaisuuden toteutustapoja
	kaikille pakolliset tutkinnon osat	Ei valinnaisuutta
	koulutusohjelmakohtaiset tutkinnon osat	Voivat olla pakollisia tai valinnaisia tutkinnon osia
	kaikille valinnaiset tutkinnon osat	Voivat olla 1. valinnaistarjottimelta valittavia tutkinnon osia 2. muista perustutkinnoista valittavia tutkinnon osia 3. ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista valittavia tutkinnon osia 4. ammattikorkeakoulusta valittavia opintojaksoja 5. paikallisesti tarjottavia tutkinnon osia

0 – 10 ov (A213 / 1999)	muut valinnaiset tutkinnon osat (vapaasti valittavat opinnot)	Voivat olla (A213/1999, 1§) ammatillisia opintoja syventäviä tai laajentavia opintoja, yhteisiä opintoja tai lukio-opintoja. Opetussuunnitelmassa muut valinnaiset tutkinnon osat 1. yrittäjyys 2. työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen 3. ammattitaitoa syventävät ja laajentavat tutkinnon osat 4. ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot) 5. lukio-opinnot (6. ammattikorkeakouluopinnot)
--------------------------------	--	--

Näyttötutkintona suoritettaviin perustutkintoihin ei tutkinnon perusteiden mukaan sisälly yhteisiä opintoja eikä vapaasti valittavia opintoja. Ammatillisissa tutkinnon osissa valinnaisuus pääosin toteutuu kuten ammatillisena peruskoulutuksena suoritettavissa tutkinnoissa.

Ammatillisissa tutkinnon osissa valinnaisuus on näyttötutkinnon suorittajalle vähäisempää seuraavilta osin:

1. kaikille valinnaisissa tutkinnon osissa ei voida valita paikallisesti tarjottavia tutkinnon osia tai opintoja ammattikorkeakoulusta
2. ammatilliset opinnot eivät voi sisältää muita valinnaisia tutkinnon osia.

Edellä olleessa taulukossa on värjätty ne valinnaiset tutkinnon osat, jotka eivät sisälly näyttötutkintona suoritettaviin perustutkintoihin.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen pakollisista ja valinnaisista tutkinnon osista määrätään tutkintokohtaisesti tutkinnon perusteissa. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa pakollisia tutkinnon osia oli keskimäärin tutkinnossa 2 - 3 (vaihteluväli 0 – 9). Kahdessa tutkinnossa ei ole lainkaan pakollisia tutkinnon osia. Valinnaisten tutkinnon osien määrä vaihtelee 0 – 78 tutkinnoittain. Tutkintoja, joissa ei ole lainkaan valinnaisia tutkinnon osia, on vajaa viidennes ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Tutkinnon suorittaminen edellyttää tutkinnosta riippuen 0 – 6 valinnaisen tutkinnon osan suorittamista. 2010 – 2012 aikana uudistuneissa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa valinnaisten tutkinnon osien määrä on lisääntynyt, ja valtaosa uudistuneista tutkinnon perusteista sisältää valinnaisia tutkinnon osia. Valinnaisuutta myös muista tutkinnoista on lisätty.

TUTKE2 esitys

Esitetään, että tutkinnon perusteet sisältävät aina vähintään yhden kaikille pakollisen ammatillisen tutkinnon osan ja valinnaisia tutkinnon osia. Muodostumissäännöissä pakollisiksi määriteltyjen tutkinnon osien avulla tulee turvata se, että kaikilla tutkinnon suorittaneilla on tutkintotyyppin kriteereiden ja vaativuustason mukainen alan ydinam-

mattitaito. Tavoitteena on valinnaisuuden lisääminen tutkintojen muodostumissäännöissä.

Esitetään, että tutkinnon osien pakollisuudesta ja valinnaisuudesta päätetään tutkinto-kohtaisesti Opetushallituksen päättämissä tutkinnon perusteissa kyseisen tutkintotyypin säädöksissä määriteltyjen yleisten rakentumisperiaatteiden pohjalta. Tavoitteena on valinnaisuuden lisääminen kaikissa tutkintotyypeissä.

V AMMATILLISTEN TUTKINTOJEN OPETUSSUUNNITELMAN/TUTKINNON PERUSTEET JA NIIDEN VALMISTELUPROSESSI

1 Perusteiden sisältö

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:ssä on määritelty opetussuunnitelman perusteiden sisältö, jonka mukaan Opetushallitus päättää koulutusaloittain ja tutkinnoittain opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä opetussuunnitelman perusteissa. Lisäksi Opetushallitus päättää kodin ja oppilaitoksen yhteistyön ja opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan opiskelijahuollon tavoitteista ja tarvittaessa tutkintoihin liittyvistä terveydentilaa koskevista vaatimuksista. Lisäksi lain 25 §:n nojalla Opetushallituksella on mahdollisuus antaa opinto-, näyttö- ja tutkintasuoritusten arvioinnista tarkentavia määräyksiä sekä päättää todistuksiin merkittävistä tiedoista. Määräykset on annettu opetussuunnitelman perusteissa.

Näyttötutkintona suoritettaviin perustutkintoihin Opetushallitus antaa tutkinnon perusteet aikuiskoulutusta koskeva lain 13 §:n pohjalta. Tutkinnon perusteissa tulee määritellä tutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkinnon osat, ammattitaidon osoittamistavat sekä tutkinnon arvioinnin yleiset perusteet. Lisäksi Opetushallituksella on mahdollisuus päättää tutkintojen perusteiden yhteydessä tutkintoihin liittyvistä terveydentilaa koskevista vaatimuksista. Lisäksi säännöksen 8 §:n nojalla Opetushallitus voi antaa henkilökohtaistamista koskevia tarkempia määräyksiä.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tutkinnon perusteet laaditaan edellä mainitun ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n mukaisesti. Tutkinnon perusteet sisältävät

Opetushallitus antaa kaikkien ammatillisten tutkintojen perusteet määräyksenä. Määräyskirjeessä päätetään ajankohta, josta alkaen määräys tulee voimaan sekä päivämäärän, johon mennessä ennen määräystä aloitetut tutkinnot voi suorittaa kumottavan tutkinnon perusteen mukaisesti. Siirtymäaika vaihtelee tutkintotyypeittäin ja on ammatillisissa perustutkinnoissa kymmenen vuotta ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa kaksi vuotta. Lisäksi Opetushallitus on laatinut tulos-sopimuksessa sovitulla tavalla tutkinnon perusteiden toimeenpanon tueksi erilaisia oppaita, joissa tulkitaan säädöksiä ja perusteita pidemmälle mennessä.

Opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden sisällöt ovat tällä hetkellä jossakin määrin laajemmat kuin, mitä säädöksissä on todettu. Perusteissa saatetaan esimerkiksi toistaa muissa säädöksissä tehtyjä päätöksiä ja antaa määräyksiä, joiden antamiselle ei säädöksistä löydy suoraa valtuutta.

TUTKE2 esitys

Esitetään, että tutkinnon perusteissa määrätään vain tutkinnon tuottama osaaminen, tutkinnon muodostumissäännöt, tutkintoon kuuluvat osat sekä niiden ammattitaitovaatimukset ja arviointi (esim. arvioinnin kohteet ja kriteerit, ammattitaidon osoittamistavat). Opetushallituksella on lisäksi lailla tai asetuksella annettu valtuus antaa tarkentavia määräyksiä koulutuksen tai tutkintojen järjestämiseen liittyvistä asioista (tällä hetkellä esim. opiskelijan arvioinnista, todistuksista, henkilökohtaistamisesta). Jatkossa kaikki nämä määräykset annetaan erikseen, ei osana tutkinnon perustetta. Tutkintojen perusteet ovat ytimekkäät ja pelkistetyt. Tutkintojen perusteissa ei toisteta säädöksissä jo mainittua.

2 Perusteiden valmisteluprosessi

Opetussuunnitelman / tutkinnon perusteet valmistellaan prosessissa, josta on tunnistettavissa julkishallinnolle tyypilliset käsittelyvaiheet: asian vireille tulo, asian käsittely, kuuleminen ja päätös. Tässä luvussa kuvataan, kuinka prosessi toteutetaan ammatillisten perustutkintojen ja näyttötutkintojen valmistelussa.

Vireille tulo

Opetussuunnitelman/tutkinnonperusteen valmistelu käynnistyy

1. jos ammatillisista perustutkinnoista annetun asetuksen liitteeseen tai tutkintorakennepäätökseen on lisätty uusi tutkinto tai tehty muu oleellinen muutos
2. jos olemassa olevat perusteet eivät enää vastaa työelämän muuttuneita ammattitaitovaatimuksia
3. joissakin tapauksissa muiden kuin tutkintorakennetta suoraan koskevien säädösten muuttuessa.

Tutkintojen perusteita ei aina uudisteta kokonaan, vaan niitä voidaan päivittää esimerkiksi lisäämällä tutkintoon uusi osa tai osia, poistamalla jokin tutkinnon osa tai muuttamalla olemassa olevaa osaa. Yleensä pienetkin muutokset vaikuttavat tutkinnon muihin osiin, uudistusten yhteydessä on tarkistettava myös esimerkiksi tutkinnon muodostumissäännöt ja muut tutkinnon osat. Uudistusten ja muutosten vaikutuksia tarkastellaan myös suhteessa läheisesti tutkintoon liittyviin muihin tutkintoihin kaikissa tutkintotyypeissä.

Tutkintojen perusteiden uudistamisessa hyödynnetään kansallista ja kansainvälistä ennakointi-, seuranta- ja tutkimustietoa, jota kootaan eri lähteistä, mm. koulutustoimikunnilta, tutkintotoimikunnilta, työelämalta, koulutuksen ja tutkintojen järjestäjiltä ja opiskelijoilta. Ennakointi-, seuranta- ja tutkimustiedot analysoidaan ja hyödynnetään perusteiden valmisteluprosessissa erityisesti niiltä osin, jotka koskevat työelämän muuttuvia osaamistarpeita. Lisäksi perusteiden laadinnassa hyödynnetään kokeiluista saatua tietoa, silloin kun tutkintorakenteen muutosta on edeltänyt kokeiluvaihe.

Asian käsittely

Opetushallitus selvittää ne työelämän asiantuntijat ja koulutuksen järjestäjän edustajat, joilla on paras asiantuntemus perusteiden valmisteluun ja joita edellytetään kuultavan. Samalla harkitaan aikataulu sekä työn resursointi ja työskentelytavat. Perusteita valmistelevalle työryhmälle nimitetään koordinoiva taho, jonka kanssa solmitaan yhteistyösopimus perusteiden laadinnasta ja työryhmän kolmikantainen jäsenistö.

Tieto perusteen uudistamisesta tulee Opetushallituksen verkkosivuille heti, kun sopimus ja asetamiskirje on allekirjoitettu.

Opetushallituksen asiantuntija vastaa tutkinnon perusteiden valmistelusta ja siitä, että valmistuvat perusteet noudattavat säädöksiä sekä Opetushallituksen antamia ohjeita tutkinnon perusteiden laatimiselle.

Kuuleminen

Perustetyöryhmän jäsenten edellytetään tuovan työskentelyyn laajasti taustayhteisönsä näkemyksen. Työryhmän tulee tarvittaessa kuulla myös ulkopuolisia asiantuntijoita työskentelyn eri vaiheissa. Lainsäädännöllä säädellyistä ammateista kuullaan vastuuviranomaisia jo valmisteluprosessin aikana, elleivät nämä ole mukana perustetyöryhmässä. Opetushallitus pyytää lausunnot perusteluonnoksista tutkinnon kannalta keskeisiltä tahoilta, esimerkiksi työ- ja elinkeinoelämää edustavilta tahoilta, viranomaisilta ja koulutuksen tai tutkinnon järjestäjiltä sekä muilta sidosryhmiltä. Lausuntojen pohjalta tehdään tarpeelliset korjaukset perusteluonnokseen. Opetushallituksen sisäisen laadunvarmistusprosessin jälkeen perusteet viedään johtokunnan käsittelyyn.

Päätös

Opetushallituksen johtokunta kuultuaan pääjohtaja päättää perusteesta. Perusteesta laaditaan vahvistamisasiakirjat, perustenormi suomeksi ja ruotsiksi. Näiden liitteeksi tulee tutkinnon peruste suomeksi ja ruotsiksi.

Perusteet tulevat voimaan vaihtelevasti päätöksen allekirjoittamisesta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot astuvat voimaan yleensä muutaman kuukauden kuluessa päätöksestä, ammatilliset perustutkinnot seuraavan lukukauden alusta.

TUTKE2 esitys

Esitetään, että ammattitaitovaatimuksiltaan läheisten ja osaamisen kehittämisen kannalta toisiinsa kytkeytyvien tutkinnon perusteiden valmistelu tehdään tarkastelemalla toisiaan lähellä olevia tutkintoja ja niiden osia perusteprojektin aikana kokonaisuutena. Tavoitteena on epätarkoituksenmukaisen päällekkäisyyden välttäminen ja oikean osaamisen tason määrittäminen työelämän osaamistarpeiden mukaisesti. Valmistelussa huomioidaan kaikki tarkastelun kohteena olevan ammattialan tutkintotyyppit (pt, at ja eat) sekä lähiammattialojen tutkinnot.

Lisäksi esitetään, että Opetushallitus arvioi osana tutkinnonperusteprosessia kunkin perustemääräyksen kustannusvaikutukset. Jos perustemääräyksestä aiheutuu lisäkustannuksia, Opetushallitus tekee määräyksen kustannusvaikutuksista perustelumuiiston opetus- ja kulttuuriministeriölle, joka vie asian tarvittaessa kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnan ja raha-asiainvalidiokunnan käsittelyyn.